

Europski parlament u zaštiti ljudskih prava i sloboda

Hajduk, Slavko

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:635364>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

**VELEUČILIŠTE
S pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zagreb**

**Specijalistički diplomski stručni studij
Menadžment javnog sektora**

SLAVKO HAJDUK

**EUROPSKI PARLAMENT U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I
SLOBODA**

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zagreb 2022. godine

**VELEUČILIŠTE
S pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zagreb**

**Specijalistički diplomski stručni studij
Menadžment javnog sektora**

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

**EUROPSKI PARLAMENT U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I
SLOBODA**

**Mentor:
dr. sc. Ninoslav Gregurić-Bajza, v. pred.**

**Student:
Slavko Hajduk**

**Naziv kolegija:
INSTITUCIJE I PRAVNA STEČEVINA
EUROPSKE UNIJE**

**JMBAG studenta:
0283024034**

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD	3
2. TEMELJNA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE	5
3. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA	8
4. ZAŠTITA TEMELJNIH LJUDSKIH PRAVA U EUROPSKOJ UNIJI	10
4.1. O Europskoj uniji	11
4.2. Politika ljudskih prava u Europskoj uniji	12
4.3. Europska konvencija o ljudskim pravima	13
4.4. Povelja Europske unije o temeljnim pravima	15
4.4.1. Dostojanstvo	16
4.4.2. Slobode	17
4.4.3. Jednakosti	17
4.4.4. Solidarnost	18
4.4.5. Prava građana	19
5. EUROPSKI PARLAMENT U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA	21
5.1. O Europskom parlamentu	23
5.2. Ovlasti Europskog parlamenta	25
5.2.1. Zakonodavne ovlasti	26
5.2.2. Proračunske ovlasti	26
5.2.3. Nadzorne ovlasti	27
6. SUDJELOVANJE GRAĐANA EU U OSTVARIVANJU PRAVA I SLOBODA	28
6.1. O aktivnom građanstvu Europske unije	29
6.2. Europska građanska inicijativa	30
6.3. Agencija Europske unije za temeljna prava	31
7. ZAKLJUČAK	33
8. IZJAVA	35
9. POPIS LITERATURE	36
10. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	39
11. ŽIVOTOPIS	40

SAŽETAK

Ljudska prava su prirodna prava svakog ljudskog bića bez obzira na njegovu rasu, narodnost, državljanstvo, spol, vjeru, političko ili drugo uvjerenje odnosno status, a koja svakom čovjeku pripadaju zbog uvažavanja njegova dostojanstva i vrijednosti. Ta prava se ne propisuju zakonima ali se zakonima jamči njihova zaštita. Zaštita ljudskih prava simbolizira neprestanu borbu za očuvanjem postignutog napretka u području ljudskih prava. U isto vrijeme ona podsjeća na potrebu stalnog ulaganja napora u podizanje svijesti i aktivno zalaganje za zaštitu i promicanje ljudskih prava i sloboda osiguravajući na takav način ključan uvjet za izgradnju mirnih, stabilnih i razvijenih društava.

Jedan od temelja Europske unije je predanost promicanju i zaštiti ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. U tom smislu se Europski parlament ističe kao predani zagovaratelj osnovnih ljudskih prava i demokracije, koji zajedno s Vijećem Europske unije donosi njeno zakonodavstvo upravo s ciljem bolje zaštite temeljnih ljudskih prava. Tako su Europski parlament, Europska komisija i Vijeće Europske unije 2000. godine proglasili Povelju Europske unije o temeljnim pravima, kojom su utvrđena temeljna prava i slobode koje Europska unija priznaje i štiti. Ugovorom o funkcioniranju Europske unije tj. Ugovorom iz Lisabona, 2009. godine je utvrđena obveza Europske unije da pristupi Europskoj konvenciji o ljudskim pravima Vijeća Europe iz 1950. g., a svih 27 država članica Europske unije stranke su te Konvencije.

Europski parlament je zakonodavno tijelo Europske unije i predstavlja jednu od njezinih sedam institucija, drugo je po veličini demokratsko biračko tijelo na svijetu i najveće transnacionalno demokratsko biračko tijelo u svijetu koje neprestanim zalaganjem svojih zastupnika promiče i štiti ljudska prava i slobode.

Ključne riječi: Ljudska prava, zaštita ljudska prava i slobode, Europska unija, Europski parlament

SUMMARY

Human rights are rights inherent to all human beings regardless of race, ethnicity, nationality, sex, religion, political or other beliefs and status. Everyone is entitled to these rights, which acknowledge a person`s dignity and worth. They are not regulated by law, but laws guarantee their protection. Human rights protection symbolizes the permanent struggle to preserve progress in the field of human rights. At the same time, it underlines the need for constant effort to raise awareness and actively protect and promote human rights and civil liberties, which are essential prerequisites for peaceful, stable and developed societies.

The promotion and protection of human rights, democracy and the rule of law is one of the core values of the European Union. In this sense, the European Parliament advocates and protects fundamental human rights and democracy through legislation it creates jointly with the Council of the European Union. In 2000 the European Parliament, the European Commission and the Council of the European Union proclaimed the *Charter of Fundamental Rights of the European Union*, which defined fundamental rights and liberties acknowledged and protected by the European Union. The Treaty on the Functioning of the European Union, i.e. The Treaty of Lisbon, in 2009 defined the obligation of the European Union to implement the European Convention on Human Rights drafted by the Council of Europe in 1950. All 27 member states are the parties in the Convention.

The European Parliament is a legislative body of the European Union and is one its seven institutions. It is the second largest democratic voting body and the largest transnational democratic voting body in the world. Through continuous commitment of its elected members, it promotes and protects human rights and civil liberties.

Keywords: human rights, protection of human rights and civil liberties, European Union, European Parliament

1. UVOD

Počeci prepoznavanja potreba za priznavanjem temeljnih ljudskih prava, sloboda, jednakosti i dostojanstva svih ljudi javlja se u antičkoj Grčkoj kao ideja o prirodnom pravu koja pripada svakom ljudskom biću te se je kao takvu smatralo da svaki pojedinac mora imati jednaka prava i jednaki status u društvu. Govoreći o ljudskim pravima možemo jasno utvrditi da ljudska prava nisu neki posebni društveni status ili privilegija koju pojedinac stekne svojim obrazovanjem ili radom, upravo suprotno ona mu pripadaju samim rođenjem, mada pojedinci ponekad toga nisu niti svjesni ili se nađu u situaciji, kada ne priznaje ista prava drugima, ili kad drugi njemu ne priznaju ta prava.

Najznačajniji povijesni akti kojima su razrađena te definirana temeljna ljudska prava su Hamurabijev zakonik (17-18. st. pr. n. e.) koji je sadržavao skupinu pravnih propisa naroda Starog istoka u kojem možemo uočiti prve pisane propise kojima su se ograničavale odnosno omogućavala određena prava i slobode, zatim među takvim propisima tu spadaju i: Magna Carta Libertatum¹ (1215.), Američka Deklaracija neovisnosti² (1776.), Habeas Corpus Act³ (1679.) te ostali povijesni akti kojima su se definirale određena prava čovjeka. Povijesno gledajući nakon svih velikih ratovi koji su se vodili dolazilo je do napretka civilizacije u smislu donošenja propisa kojima su se omogućavala veća prava i sloboda pojedinaca, u takvom smjeru išla je i Europa pa se može uočiti kako najveći pomak u pogledu zakonskog definiranja odnosno omogućavanja propisom sloboda i prava dolazi nakon drugog svjetskog rata i željom naroda za uspostavom mira i demokracije.

Donošenjem Opće deklaracije o ljudskim pravima 10. prosinca 1948. godine započela je preobrazba Europe u pogledu zaštite ljudskih prava i sloboda iako sama deklaracija nema obvezujući karakter danas se smatra temeljnim međunarodnim standardom ljudskih prava, nedugo nakon Opće deklaracije uslijedili su europski dokumenti kao što su Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Povelja Europske unije o temeljnim pravima kao sveobuhvatni dokumenti kojima je primarna zadaća zaštititi ljudska prava i slobode

¹ velika povelja o slobodama i pravima podanika, koju je engleski kralj Ivan Bez Zemlje (John Lackland) izdao pod pritiskom engleskih velikaša u Runymeadu pokraj Windsora

² akt kojim je proglašena neovisnost 13 američkih kolonija o britanskoj vladavini i koji proglašava neotuđiva prirodna prava čovjeka na jednakost, život, slobodu i traženje sreće, pravo naroda na neovisnost i slobodan izbor vladavine te pravo naroda na pobunu i smjenu tiranske vlasti

³ smatra se jednim od najvažnijih zakona u ustavnoj povijesti Engleske, kojim se pruža zaštita pojedincu od kraljevske samovolje i kojim je afirmirano načelo zakonitosti kaznenog postupka

a u navedenom značajnu ulogu odigrao je i Europski parlament kao najveći zagovornik zaštite ljudskih prava i sloboda.

„S obzirom da su ljudska prava i slobode bitan uvjet ljudskog postojanja, ona ne ovise o milosrđu onih koji su na vlasti. Država pojedincu ne daruje njegova temeljna prava i slobode, on ih od nje ne zaslužuje, primjerice svojim dobrim ponašanjem, jer su oni naprosto neotuđiv dio njegove ljudske prirode. No ona mu ih može priznati i jamčiti zakonima, kao što mu ih može osporiti i zabraniti zakonima. Razlika između te dvije mogućnosti jest razlika između dobre i loše vladavine, između režima koji štiti interese svih i režima koji štiti samo interese pojedinih grupa. No i kad mu vlast osporava njegova temeljna prava i slobode, pojedinac ostaje njihov “vlasnik” zbog čega i ima neotuđivo pravo neprekidno i uporno težiti vlastitoj sreći.“
(Spajić-Vrkaš, Stričević, Maleš i Matijević, 2004)

„Međutim zaštitu temeljnih prava i sloboda ne smijemo uzimati zdravo za gotovo. U proteklih deset godina pojavili su se novi izazovi povezani s migracijama, sigurnošću te, nedavno, krizom uzrokovanom bolešću COVID-19, zbog koje su ograničena razna temeljna prava i slobode, a nejednakost se povećala no zahvaljujući zelenoj tranziciji i digitalnoj transformaciji dobili smo nove mogućnosti za povećanje učinkovitosti temeljnih prava, ali one sa sobom nose i izazove.“⁴

⁴ Strategija za jačanje primjene Povelje o temeljnim pravima u EU-u <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0711&from=EN>, pristupano 30. svibnja 2022.

2. TEMELJNA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE

Ljudska prava utemeljena su zbog uvažavanja dostojanstva i vrijednosti svake osobe. U uvodnom dijelu preambule Opće deklaracije o ljudskim pravima propisano je da priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj slobode, pravde i mira u svijetu. Temeljni ideali suvremenog društva je da se sva ljudska bića rađaju jednaka i slobodna u dostojanstvu i pravima. Kada govorimo o ljudskim pravima tada prvenstveno mislimo na opća odnosno univerzalna prava, što znači da su primjenjiva jednako i bez diskriminacije na sve ljude, neovisno o njihovom spolu, rasi, boji kože, vjeri, jeziku, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama, nadalje ljudska prava su nedjeljiva i međusobno ovisna što znači da ona imaju jednaku važnost te da se pojedina prava ne mogu ostvariti bez istovremenog ostvarivanja nekih drugih prava kao što je naprimjer pravo na slobodu mišljenja teško će se ona ostvariti bez prava na slobodu vjeroispovijesti, ili pravo na slobodu kretanja teško se može ostvariti bez prava na sudjelovanja u kulturnom životu zajednice.

Slika 1. Predstavnik Sjedinjenih Američkih Država u Ujedinjenim Narodima Eleanor Roosevelt koja u rukama drži Opću deklaraciju UN o pravima čovjeka iz 1949. godine

Izvor: <https://www.flickr.com/photos/fdrlibrary/27758131387/>.

Krajem 18. stoljeća pojavljuje se dokument koji je odigrao značajnu ulogu u daljnjoj razradi te shvaćanju ljudskih prava u novijoj povijesti čovječanstva a naziva se Američka deklaracija o neovisnosti (1776.), navedeni dokument bazira se na ideji prirodnog prava i društvenog ugovora te na shvaćanje da se jednakosti i slobode pojedinaca osiguravaju samo u onoj mjeri u kad su odnosi između građana i države uređeni zakonom.

„Američka Deklaracija o neovisnosti usvojena je 1776. godine, kako bi se “narod” trinaest sjeveroameričkih kolonija oslobodio “apsolutne tiranije” britanske krune i kako bi mogao u slobodi i neovisnosti razvijati “talente koje im je podario Stvoritelj”. Tekst dokumenta počinje sljedećim riječima: Mi smatramo da su ove istine same po sebi jasne: da su svi ljudi stvoreni jednaki, da ih je stvoritelj obdario određenim neotuđivim pravima, među kojima su život, sloboda i težnja sreći; da se radi osiguranja tih prava među ljudima uspostavljaju vlade koje svoju pravednu vlast izvode iz pristanka onih kojima vladaju; da, kad neki oblik vladavine šteti tim ciljevima, narod ima pravo promijeniti ili svrgnuti vladu i postaviti novu koja će polaziti od onih načela i organizacije vlasti putem kojih je najizglednije da će on ostvariti svoju sigurnost i sreću.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

Valja spomenuti i proglašavanje Opće deklaracije o ljudskim pravima dana 10. prosinca 1948. godine od strane Ujedinjenih naroda kao međunarodne organizacije koja je osnovana radi očuvanja sigurnosti i mira u svijetu i kojom su uspostavljeni temelji ljudskih prava i sloboda. Člankom 1. Deklaracije svečano je proglašeno: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i savješću pa jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva.“⁵

Općom deklaracijom o ljudskim pravima propisana su prava na slobodu, pravo na život, pravo na zaštitu privatnosti, pravo na osobnu sigurnost te ostala prava dok se zabranjuje ropstvo, tortura, diskriminacija i slično.

Danas u dobu interneta i lako dostupnih informacija čovjekova prava i slobode su na iskušenju više nego ikada prije. Usprkos novim izazovima kako za zakonodavce koji nastoje regulirati prava tako i za same građane na koje se ta prava primjenjuju ,svaki pojedinac se mora ponašati tolerantno, poštovati ljudsko dostojanstvo drugih ljudi i svoja prava ne koristiti na način koji bi mogao nanijeti štetu drugome. U krajnjoj liniji, dužnost je svih nas da pažljivo razmislimo o

⁵ Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (NN 12/19.)

vlastitom ponašanju i o tome kako se ono može odraziti na prava drugih ali prije svega moramo upoznati sva prava koja nama pripadaju.

3. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

Postoje određena stajališta ljudi da se ljudska prava razlikuju ovisno od nivoa kulture i prevladavajuće religije u jednoj državi, a postoje naravno i ona druga stajališta ljudi koja tvrde da sebi ne mogu priuštiti ljudska prava no nedvojbeno je da svaki čovjek posjeduje određene osobine po kojima se razlikuje od drugih to mogu biti prirodene osobine kao što su rasa, spol, nacionalno podrijetlo, jezik, ali mogu biti i stečene osobine kao npr. politička i druga uvjerenja. Čak i oni koji su uvjereni u njihovo postojanje ne mogu se složiti oko toga koja se sve prava smatraju ljudskim pravima. Ipak, postoji minimum zahtjeva u pogledu ljudskih prava i ona nadilaze sve kulturne i zemljopisne podjele. Načelni je dogovor da te osnovne zahtjeve moraju poštovati svi. Za utvrđivanje osnovnih načela ljudskih prava naročito su važni međunarodni dokumenti jer nam upravo oni govore koja su to opća univerzalna ljudska prava i oni su jasnije navedeni nego li interni propisi država koji reguliraju i druga prava.

„U racionalno uređenoj zajednici ravnoteža između uživanja i ograničavanja slobode ne prepušta se slučaju nego uređuje zakonima. Zakon je izraz opće volje, što znači da svaki građanin ima pravo sudjelovati u njegovoj izradi. Sukladno tome određuje se da zakon mora biti jednak za sve, i kad štiti i kad kažnjava. Jednakost se proteže i na javna priznanja i službe koje su svima dostupne “prema sposobnostima i bez ikakvih drugih razlika osim onih koje proizlaze iz njihovih vrlina i talenata. U istom duhu se utvrđuje da svako političko udruživanje ima za cilj očuvanje prirodnih i nezastarivih prava čovjeka te da ni jedno državno tijelo ili pojedinac ne mogu imati vlast ako ona ne izvire iz nacije koja je jedini izvor suvereniteta.“ (Spajić-Vrkaš, Stričević, Maleš i Matijević, 2004)

Razvojem ljudskih prava javila se potreba za njihovim klasificiranjem. Jedna od najčešće spominjanih klasifikacija govori o četiri generacije ljudskih prava. Prvu generaciju ljudskih prava čine građanska i politička prava kao što su prava na život, jednakost pred zakonom, slobodu govora, slobodu vjeroispovijesti i sl. Druga generacija ljudskih prava je ekonomske socijalne i kulturne prirode kao što su pravo na zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu socijalnu sigurnost i druga prava. Treću generaciju ljudskih prava obuhvaća pravo na samoodređenje, na prirodne resurse, na zdrav okoliš i slično. Četvrta generacija ljudskih prava obuhvaća pravo na digitalno postojanje, digitalni ugled, digitalni identitet te digitalnu anonimnost.

„Svi propisi koji se bave zaštitom ljudskih prava proizlaze iz težnje svih ljudskih bića da imaju jednake mogućnosti, usprkos razlikama koje između njih postoje. Međutim, u mnogim

dijelovima svijeta i dalje su prisutni izazovi. Borci za ljudska prava, novinari i medijski djelatnici suočavaju se s prijetnjama i napadima zbog njihova svakodnevnog rada, i dalje se ograničava građanski i demokratski prostor, krše se ljudska prava žena i djevojčica, a ranjive skupine često su zapostavljene i izložene daljnjoj diskriminaciji i nejednakosti.“⁶

„Danas je opće prihvaćeno da države moraju djelovati u skladu s međunarodnim pravom, odnosno, kada neka država ratificira neku konvenciju, dužna je osigurati da nacionalno zakonodavstvo nije u suprotnosti s tom konvencijom.“ (Đuliman i Karlsen, 2003)

„Zaštita ljudskih prava na nacionalnoj razini može se shvatiti kao neka vrsta „ugovora“ između države i njenih građana. Sustav zaštite s jedne strane određuje obveze države i njenih institucija prema pojedincu, a s druge strane definira obveze pojedinca prema državi, njezinim institucijama i tijelima, društvu u cjelini i drugim pojedincima. Ključni instrument kojim se uređuju ti odnosi jest ustav, tj. temeljni zakon države pa se pod nacionalnim sustavom zaštite prava i sloboda misli na sustav ustavnih i zakonskih odredbi kojima neka država priznaje te štiti prava i slobode građana u skladu s međunarodnim sustavom ljudskih prava.“ (Pažur, Bijelić, Broz, Pijaca Plavšić, Bajai, Vučica, Travar, Senta i Preveden, 2017)

⁶ Godišnje izvješće EU-a o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu za 2019
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8580-2020-INIT/hr/pdf>, pristupano 1. lipnja 2022.

4. ZAŠTITA TEMELJNIH LJUDSKIH PRAVA U EUROPSKOJ UNIJI

Prava građana Europske unije zajamčena su u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i u Povelji Europske unije o temeljnim pravima te člankom 9. Ugovora o Europskoj uniji u kojem je propisano demokratsko načelo koje kaže da „u svim svojim aktivnostima Unija poštuje načelo jednakosti svojih građana kojima njezine institucije, tijela, uredi i agencije posvećuju jednaku pozornost, svaki državljanin države članice građanin je Unije, građanstvo unije dodaje se nacionalnom državljanstvu i ne zamjenjuje ga“.

Jedan od najznačajnijih europski dokumenata koja mu je svrha zaštititi temeljna ljudska prava i slobode je Europska konvencija za zaštitu i temeljnih sloboda koja je usvojena 1950. godine, a stupila na snagu 1953. godine. Osim što je utvrđena lista prava i sloboda koje su države potpisnice ove Konvencije dužne jamčiti svakom ljudskom biću, ovom Konvencijom ustanovljen je i Europski sud za ljudska prava kao nadzorno tijelo koje zaprima pojedinačne pritužbe građana te utvrđuje da li je država članica prekršila neko od prava zajamčeno Konvencijom. Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ratificirale su sve države članice Europske unije, čime je navedena Konvencija postala dio pravnog poretka svake države članice Unije.

„Europska unija (EU) snažno se zalaže za promicanje i zaštitu ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Na tome se temelje njezine unutarnje aktivnosti, ali i odnosi s drugim zemljama i regijama. U skladu sa strateškim programom za razdoblje 2019.–2024., koji je donijelo Europsko vijeće, i političkim smjernicama za isto razdoblje za Europsku komisiju, strateški je interes EU-a da jača svoju ulogu globalnog predvodnika u području ljudskih prava i demokracije kako bi konkretno utjecao na živote ljudi diljem svijeta. Mnogo je toga već učinjeno. Od donošenja Strateškog okvira EU-a za ljudska prava i demokraciju 2012., prvih dvaju akcijskih planova EU-a za ljudska prava i demokraciju (2012.–2014. i 2015.–2019.), imenovanja prvog posebnog predstavnika EU-a za ljudska prava 2012. i zaključaka Vijeća o demokraciji iz 2019.“⁷

U svijetu konstantnih geopolitičkih promjena Europska unija postaje stup ljudskih prava demokracije i slobode svih njezinih građana dok nedvojbenu ulogu u provođenju strateških planova i programa Europske unije imaju sve države članice bez kojih se ciljevi zaštite ljudskih

⁷Aksijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020-2024 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020JC0005&from=EL>, pristupano 1. lipnja 2022.

prava, demokracije i vladavine prava ne bi ostvarili. Zaštita ljudska prava i sloboda ne mora nužno dolaziti na samostalnu inicijativu raznih kako državnih tako i međunarodnih institucija. One su ključne u zakonodavnim postupcima ali ne i jedine koji inicijativu pokreću. Tako na primjer važnu ulogu imaju i građani Europske unije koje možemo nazvati braniteljima ljudskih prava.

„Branitelji ljudskih prava su pojedinci koji mirnim putem i bez diskriminacije promiču i štite sva ljudska prava. Mogu se udruživati u neformalne ili formalne skupine, odnosno organizacije, poput udruga ili fondacija. Bilo tko, neovisno o profesiji, može biti branitelj ljudskih prava jer se identificiraju prema tome što rade, a ne koje je njihovo zanimanje. Branitelji ljudskih prava su volonteri, aktivisti, profesionalci i stručnjaci u području ljudskih prava - odvjetnici koji rade na slučajevima, novinari ili medijski radnici, sindikalisti, profesionalci koji se bave razvojnom pomoći i ostali. Aktivni u svim dijelovima svijeta, branitelji ljudskih prava uglavnom rade na lokalnom ili nacionalnom nivou, pridonoseći tako unaprjeđenju poštivanja ljudskih prava u vlastitim zajednicama ili zemljama. Također, kako bi ostvarili suradnju s međunarodnom zajednicom po pitanju ljudskih prava, neki od njih se angažiraju u zagovaračkom radu pri UN-u, regionalnim tijelima poput Europske unije ili Vijeća Europe.“⁸

4.1. O Europskoj uniji

„Ideje o ujedinjenoj Europi javljale su se u različitim oblicima tijekom povijesti. Prisjetivši se razdoblja Rimskog carstva može se uočiti da je slavni Cezar vladao područjem od Atlantskog oceana do Sirije, od Dalmacije do sjeverne Afrike. Mnogi su kasniji europski vojskovođe slijedili njegov primjer i poduzimali velike osvajačke pohode po Europi kako bi je prisilno ujedinili. Trebalo je proteći još dosta ratova, razaranja, gladi i siromaštva kako bi se ta ideja, ovaj put na neosvajački, demokratski način, počela ostvarivati.“ (Barić-Punda, Grčić i Pečarić, 2006)

Europska unija kao politička i ekonomska unija jedinstvena je međuvladina i nadnacionalna zajednica europskih država, koja je nastala je kao proces suradnje integracija koji je započeo 18. travnja 1951. godine na osnovi Schumanova plana. Nastavno na njega šest zemalja potpisuje ugovor o zajedničkom upravljanju svojim industrijama ugljena i čelika. Države potpisnice

⁸ Prava branitelja ljudskih prava https://humanrightshouse.org/wp-content/uploads/2018/12/PravaBraniteljaLjudskihPrava_HRV_1312_v2.pdf, pristupano 1. lipnja 2022.

navedenog ugovora su bile Njemačka, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija i Luksemburg. Dana 1. studenoga 1993. godine stupa na snagu Ugovor iz Maastrichta⁹ kojim se uspostavlja službeni naziv Europska unija, stvaraju se novi oblici suradnje između država članica u području obrane te pravosuđa i unutarnjih poslova, gospodarske političke integracije među državama članica oslanjaju se na zajedničke odluke te nastaju zajedničke politike država članica. Danas Europsku unija djeluje kao federacija u monetarnim odnosima, trgovini, poljoprivredi i zaštiti okoliša, zatim kao konfederacija u gospodarskoj i društvenoj politici, unutarnjoj politici te zaštiti potrošača zatim kao i međunarodna organizacija u vanjskoj politici.

Institucionalni okvir Europske unije čini sedam tijela EU-a, sedam europskih institucija te više od trideset decentraliziranih agencija koji imaju zajednički cilj vezano za rješavanje pitanja Europske unije i njezinih građana. Na vrhu hijerarhijske piramide Europske unije nalaze se četiri glavne institucije koje određuju smjer kretanja politika Unije: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije te Europska komisija, od kojih svaka ima različite uloge u zakonodavnom okviru.

Cilj osnivanja zajednice europskih država kakvu danas poznajemo i koju danas nazivamo Europskom unijom, bio je kako je već rečeno uspostava zajedničkog tržišta i slobodno kretanje roba i usluga među državama članicama. Međutim, valja naglasiti kako: „EU nije samo zajedničko tržište proizvoda i usluga. Posrijedi je unija utemeljena na vrednotama kao što su ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava. Zbog toga je Europska komisija poduzela mjere za poboljšanje zaštite temeljnih prava u području zaštite podataka, otkrivanja osobnih podataka i potrošačkih prava te se još više zalaže za spolnu ravnopravnost, suzbijanje diskriminacije i zaustavljanje trgovanja ljudima.“¹⁰

4.2. Politika ljudskih prava u Europskoj uniji

„Europska Unija počinje se zanimati za ljudska prava, izjavio je u travnju 2006. Thomas Hammarberg, istaknuti član humanitarnih misija nekoliko tjedana nakon što je preuzeo dužnost povjerenika za ljudska prava Vijeća Europe. Ta je izjava bila potaknuta namjerom Europske komisije da u to vrijeme osnuje Agenciju za ljudska prava u Beču, koju Hammarberg smatra nepotrebnom s obzirom na mandat i rad Vijeća Europe. S njim bi se suglasili brojni službenici

⁹ Ugovor o Europskoj uniji

¹⁰ EU & JA <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/en/index.html>, pristupano 1. lipnja 2022.

i dužnosnici institucija Europske Unije (EU) koji vjeruju da Unija nema svoju posebnu politiku ljudskih prava. U prilog tomu govori i činjenica da se među četrnaest nabrojanih područja javnih politika Europske Unije na mrežnoj stranici Europske komisije politika ljudskih prava ne nalazi kao samostalno policy područje, nego kao dio vanjskih poslova i vanjske politike Unije. Pritom se ne navodi politika ljudskih prava u širem smislu, nego samo u segmentu uloge Unije u svijetu. Nadalje, u akademskoj literaturi i među stručnjacima za područje ljudskih prava u Europskoj Uniji često se postavlja pitanje postoji li uopće konzistentna politika ljudskih prava Unije i koje bi institucionalne mehanizme trebalo ustanoviti kako bi ta politika zaživjela poput, primjerice, politike zaštite okoliša ili regionalne politike.“ (Popović, 2009)

„Europska unija nastoji se zalagati za promicanje i zaštitu ljudskih prava, demokracija te vladavinu prava na osnovu kojih polaze njezine unutarnje aktivnosti te suradnja s drugim regijama i državama. Europska komisija donijela je dana 25. ožujka 2020. godine Akcijski plan Europske unije za ljudska prava i demokraciju za razdoblje od 2020-2024. godine kojim su utvrđeni pet glavnih ciljeva promicanja Europske unije a to su: Zaštita i jačanje pojedinaca, izgradnja otpornih, uključivih i demokratskih društava, promicanje globalnog sustava za ljudska prava i demokraciju, nove tehnologije: iskorištavanje mogućnosti i savladavanje izazova te ostvarivanje rezultata zajedničkim radom, navedenim akcijskim planom odredio se opći smjer djelovanja. Da bi ostvario rezultate u tih pet područja djelovanja, EU će iskoristiti širok raspon politika i alata koje ima na raspolaganju za promicanje i obranu ljudskih prava, demokracije i vladavine prava. Oni uključuju javnu diplomaciju i komunikacijske kampanje, izjave i deklaracije EU-a, tematske rezolucije i rezolucije o pojedinim zemljama u multilateralnim forumima za ljudska prava.“¹¹

4.3. Europska konvencija o ljudskim pravima

Dana 4. studenoga 1950. godine u Rimu je potpisana Europska konvencija o ljudskim pravima od strane dvanaest zemalja članica Vijeća Europe. Europska konvencija odigrala je važnu ulogu u razvoju svijesti o ljudskim pravima u Europi. Primarni cilj Konvencije bila je zaštita od totalitarizma, tiranije te tlačenja stanovništva država potpisnica čime bi se svemoćna državna

¹¹ Akcijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020.–2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020JC0005&from=EL>, pristupano 1. lipnja 2022

vlast i zloupotreba državne prisile ograničila kolektivnim sustavom zaštite. Konvencija se sastoji od tri dijela, prvi dio ujedno i glavni dio bavi se građanskim i političkim pravima i slobodama, drugi dio odnosno središnji sadrži odredbe o Europskom sudu za ljudska prava te procedurama njegovog rada a treći dio sadrži završne odredbe Konvencije.

„Shvaćanje da je promicanje prava i sloboda, jednakosti i vladavine prava sastavni dio razvoja demokratske Europe našlo je svoje mjesto u odredbama ‘Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda’ o uvjetima pod kojima države mogu ograničiti svoje obveze pod tim instrumentom (claw-back klauzula). Konvencija, naime, u člancima 8. - 11. određuje da se neka temeljna građanska i politička prava i slobode, kao što su pravo na poštivanje privatnoga i obiteljskog života; sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; sloboda izražavanja te sloboda okupljanja i udruživanja, mogu podvrgnuti samo onim ograničenjima državnih vlasti koja su u skladu sa zakonom i koja su nužna u demokratskom društvu.“ (Spajić-Vrkaš, Stričević, Maleš i Matijević, 2004)

U izvornom obliku, u kojem je usvojena, Europska konvencija jamči prava koja se nazivaju klasičnim pravima prve generacije: obveza na poštivanje ljudskih prava, pravo na život, zabrana mučenja, zabrana ropstva i prisilnog rada, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na pošteno suđenje, nema kazne bez zakona, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i udruživanja, pravo na brak, pravo na djelotvoran pravni lijek, zabrana diskriminacije, zabrana zloupotrebe prava. Protokolima su se naknadno dodavali odnosno mijenjali članci pa su tako dodana: prava čovjeka; 1952. godine dodani su pravo na zaštitu vlasništva, pravo na obrazovanje i pravo na slobodne izbore; 1963. godine dodani su zabrana dužničkog zatvora, sloboda kretanja i zabrana protjerivanja vlastitih državljana; 1983. godine ukidanje smrtne kazne; 1984. godine pravo na žalbu u kaznenim predmetima, pravo na naknadu štete zbog pogrešne presude, pravo da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen u istoj stvari i jednakost među supružnicima; 2000. godine opća zabrana diskriminacije i 2002. godine potpuna zabrana smrtne kazne.

Valja spomenuti i to kako je Europskom konvencijom ustanovljen Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu a države potpisnice Konvencije obvezale su se podvrgnuti konačnoj presudi Europskog suda u svakom sporu koji se vodi ali tek kada njihova zaštita nije osigurana na nacionalnoj razini pojedine države potpisnice Konvencije. Stoga možemo reći da navedeni

sud daje supsidijaran mehanizam zaštite što znači da su nacionalne vlasti u prvom redu pozvane osigurati prava i slobode iz Konvencije te spriječiti povredu tih prava.

4.4. Povelja Europske unije o temeljnim pravima

Na zasjedanju Europskog vijeća održanom u Koelnu 3. i 4. lipnja 1999. godine, a na inicijativu vlade Njemačke koja je i predsjedala Unijom u tom periodu, odlučeno je započeti s radom na izradi nacрта Povelje o temeljnim pravima te je zaključeno sljedeće: "Zaštita temeljnih prava je temeljno načelo Unije i neodvojivi preduvjet njenog legitimiteta (...) Pojavljuje se potreba da se u sadašnjoj fazi razvitka Unije donese Povelja o temeljnim pravima kako bi se njihova važnost i značaj za Uniju učinili još vidljivijim."¹²

„Donošenjem Povelje Europske unije o temeljnim pravima svečanim proglasom na sjednici Europskog vijeća u Nici 7. prosinca 2000. godine bio je važan raskorak za koji se Europski parlament godinama zalagao, naime zastupnici Parlamenta smatrali su da bi se građani trebali bolje upoznati sa svojim temeljnim pravima i slobodama koje im jamči Europska unija. Povelja sadrži niz zbirki političkih, građanskih, gospodarskih i socijalnih prava europskih građana koji žive na području Unije a koja su temeljna i neotuđiva prava svakog čovjeka. Ta su prava razvrstana prema osnovnim načelima dostojanstva, sloboda, jednakosti, solidarnosti, prava građana i pravde. Namjera je bila i potaknuti stalno produbljivanje zajedništva europskih naroda kako bi zajedničku budućnost mogli graditi na istim vrijednostima. Ugovorom iz Lisabona 2009. Povelja je postala pravno obvezujuća i ima istu pravnu snagu kao temeljni Ugovori Unije. Priložena je Ugovorima i primjenjuje se na sudovima Europske unije.“¹³

„Zalaganje Europske unije za prava građana jasno se očitovalo u prosincu 2000. u Nici kad je Europsko vijeće svečano proglasilo Povelju o temeljnim pravima Europske unije. Tu je povelju izradila Konvencija, u čijem su sastavu bili članovi nacionalnih parlamenata, zastupnici u Europskom parlamentu, predstavnici nacionalnih vlada i jedan član Europske komisije. U šest poglavlja - Dostojanstvo, Slobode, Jednakost, Solidarnost, Prava građana i Pravda - i 54 članka navode se temeljne vrijednosti Europske unije te građanska, politička, gospodarska i socijalna prava građana EU-a. Uvodni članci odnose se na ljudsko dostojanstvo, pravo na život, pravo na "integritet osobe" te pravo slobode izražavanja i savjesti. Poglavlje o solidarnosti na inovativan

¹²Zaključni dokument predsjedništva Europskog parlamenta https://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm, pristupano 1. lipnja 2022.

¹³Europeana, digitalna zbirka Europske kulturne baštine, <https://www.europeana.eu/hr/exhibitions/the-charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union-turns-20>, pristupano 1. lipnja 2022.

način okuplja društvena i gospodarska prava kao što su: pravo na štrajk; pravo radnika da budu informirani i da ih se konzultira; pravo na usklađivanje obiteljskog i profesionalnog života; pravo na zdravstvenu zaštitu, socijalnu sigurnost i socijalnu pomoć širom Europske unije.“ (Fontaine, 2010)

„Povelja predstavlja najcjelovitiji dokument ljudskih prava u Europi. Budući da štiti građanska, politička, gospodarska, socijalna i kulturna prava građana i svih osoba koje imaju boravište u Europskoj uniji, čime rješava problem postojanja odvojenih sustava zaštite, najviše se od svih regionalnih instrumenata približila ideji općih, nedjeljivih i neotuđivih prava pojedinca utvrđenih ‘Općom deklaracijom o ljudskim pravima.’“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004).

4.4.1. Dostojanstvo

Dostojanstvo čovjeka i ljudska prava nerazdvojivo su povezani. Dostojanstvo čovjeka je unutarnji i istodobno društveni zahtjev za vrednovanjem i poštovanjem koji pripadaju svakom čovjeku. Dostojanstvo je svakom čovjeku urođeno i ne može se izgubiti. Razvojem ljudskog društva pobrinuli smo se da je to zagarantirano i najvišim državnim aktima. Tako je i u Povelji o temeljnim ljudskim pravima uvršten članak o ljudskom dostojanstvu i ljudskim pravima.

Dostojanstvo ljudske osobe je jedno od temeljnih prava te predstavlja pravnu osnovu iz koje proizlaze sve druga prava. U Povelji o temeljnim ljudskim pravima prvo poglavlje nosi naslov „Dostojanstvo“, a koja sadrži temeljna ljudska prava koja čine ključni standard zaštite kao djelotvorno jamstvo svih drugih prava. U samoj Povelji pod dostojanstvom od članka 1. do članka 5. navodi se: ljudsko dostojanstvo, pravo na život, pravo na integritet osobe, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne, zabrane ropstva i prisilnog rada.

U kontekstu ljudskih prava koja se nalaze u prvom poglavlju Povelje, valja se osvrnuti se na članak 3. koji propisuje pravo na integritet osobe što je jedno od glavnih područja prava i politike Europske unije. Tako je na primjer u slučaju Nizozemska protiv Europskog parlamenta i Vijeća, Sud Europske unije zaključio da u „svojoj ocjeni usklađenosti akata institucija s općim načelima prava zajednice on mora osigurati poštivanje temeljnog prava na ljudsko dostojanstvo i integritet.“¹⁴

¹⁴ C-377/98, Nizozemska protiv Europskog parlamenta i Vijeća, presuda od 9. listopada 2001., stavak 70.

4.4.2. Slobode

„Nijedno društvo u kojem se slobode ne poštuju u cijelosti nije slobodno, bez obzira na oblik vladavine, stoga niti jedno društvo u kojem one nisu apsolutne i bezuvjetne nije potpuno slobodno.“ (John Stuart Mill, 2020)

„Sloboda je bitna odrednica čovjeka. Ona znači odsustvo vanjskih pritisaka i zapreka izboru i djelovanju. Priznanje ljudskih sloboda, kao što su sloboda kretanja, izražavanja, vjeroispovijesti i sl., te stvaranje pretpostavki za puno i jednako uživanje tih sloboda od strane svih građana, što se utvrđuje zakonima i pravilima ponašanja, najpouzdaniji je pokazatelj demokratske razvijenosti nekog društva. Budući da u takvom društvu pojedinac uživa svoju slobodu ovisno o tome koliko istu slobodu uživaju svi drugi, njeno puno uživanje neraskidivo je povezano s odgovornim ponašanjem.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

Ideal slobode jest u suštini pokretač ljudske aktivnosti, dok je ograničavanje slobode pojedinaca drugih dopušteno samo u onoj mjeri kada dolazi do sprječavanja gubitka slobode drugih. Člankom 6. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02) propisano je da „Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost“ iz kojega proizlazi da je svaki čovjek u mogućnosti samostalno i nezavisno djelovati.

U Povelji Europske unije o temeljnim pravima od članka 7. do članka 19. navedena su građanska i politička prava a to su: pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života (članak 7.), sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti (članak 10.), sloboda izražavanja i informiranja (članak 11.), sloboda okupljanja i udruživanja (članak 17.) te pravo a azil (članak 18.), od navedenog valja istaknuti članak 11. koji propisuje da „svatko ima pravo na slobodu izražavanja, a to pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice“ što znači da je sloboda izražavanja zajamčeno pravo svakoga pojedinca u izražavanju vlastitih stajališta i razmišljanja bez straha da će ga netko u tome pokušati spriječiti ili zbog toga kazniti.

4.4.3. Jednakost

Jednakost je jedna od najbitnijih i najvažnijih ideala Europske unije, no kako bi smo razumjeli što je to u suštini jednakost trebali bi smo prvo znati što je to suprotno od jednakosti, a to je

diskriminacija. „U najširem smislu riječi diskriminacija označuje razlikovanje ili razlučivanje. Svaki pravni propis izvršava diskriminaciju ako utvrđuje relevantna karakteristike pravnih ili fizičkih osoba za koje definira ispravno zakonito postupanje. U tom smislu diskriminacija označuje „razvrstavanje” pojedinaca ili skupina u specifične kategorije. Takvo razvrstavanje pretpostavlja specifičnu logiku međusobnog povezivanja koje nipošto nije prepušteno logici arbitrarnog prosuđivanja, nego se ravna, odnosno mora se ravnati unutarnjom logikom jednakosti.“ (Trujillo, I, 2006.)

„Pravo na jednakost prirodno je pravo svih ljudskih bića koje proizlazi iz temeljnih ljudskih sposobnosti, kao što su mišljenje, planiranje, odlučivanje i preuzimanje odgovornosti, pa je njegovo priznanje bitna vrlina demokratskog vladanja. Demokratski izabrana vlast mora se odnositi prema svim svojim građanima na isti način, s jednakim poštivanjem i pozornošću. To ne znači da demokratske ustanove moraju promicati apsolutnu jednakost nego da se interesima i zahtjevima svake osobe treba pridavati jednaka pozornost.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

Europska unija zalaže se za svoje građane nastojeći voditi brigu o ljudskom dostojanstvu a kao jednu od ključnih vrijednosti ističe jednakost, takva vrijednost zajednička je državama članicama u društvu u kojemu prevladava nediskriminacija, pluralizam, tolerancija, prava, solidarnost te ravnopravnost žena i muškaraca. Jednakost nam pruža mogućnost da svi građani mogu participirati u društvenom, kulturnom i gospodarskom životu.

U Povelji Europske unije o temeljnim pravima u trećem poglavlju propisana su prava na jednakost pred zakonom (članak 20.), nediskriminaciju (članak 21.), kulturna, vjerska i jezična raznolikost (članak 22.), ravnopravnost žena i muškaraca (članak 23.), prava djeteta (članak 24.), prava starijih osoba (članak 25.) i integracija osoba s invaliditetom (članak 26.).

4.4.4. Solidarnost

„Solidarnost nije osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikog broja ljudi, bliskih ili udaljenih. Naprotiv, to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer smo mi uistinu za sve odgovorni.“ (Ivan Pavao II., 1987)

Solidarnost je vrijednost „par excellence“ koju karakterizira međusobna suradnja kao niza karakteristika ili aspekata i uzajamne pomoći koji se ujedinjuju te se stvara između. Ta suradnja

i interakcija moraju pridonijeti razvoju, rastu i napretku svih ljudskih bića temeljenim na vrijednostima na kojima se zalaže Europska unija.

„Tijekom 19. stoljeća pojam solidarnosti prvo se pojavljuje uz pojam bratstva, da bi nakon europske revolucije 1848. preuzeo njegovo mjesto – prvo u radničkom pokretu pod utjecajem Marxa i Lassallea, a onda na kraju stoljeća u sociologiji, u jurisprudenciji, danas također u ustavnim tekstovima i međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima.“ (Brunkhorst, 2004)

„Europa je uspostavljanjem nacionalne države zapravo razvila ideju društva (države) blagostanja koja kao glavno obilježje ima brigu za promicanje (socijalne) solidarnosti i socijalne kohezije. U okviru europske nacionalne države, prema Jürgenu Habermasu nastala je apstraktna, pravno prenesena solidarnost. Taj politički oblik solidarnosti, ‘solidarnost među strancima’, okarakteriziran je zajedničkim nacionalnim identitetom. Nacionalni identitet je, kao izvorni europski proizvod, bio i ostao bitno obilježje europskih naroda.“ (Morin, 2006)

„Glava IV. PTP-a, koja sadrži određeni broj socijalnih prava i načela, najosporavaniji je dio Povelje. Faza sastavljanja ovog dijela pokazala se osobito teškom, sve dok nije postignut trostruki kompromis. Kao prvo, u preambuli PTP-a izričito se spominje solidarnost kao univerzalna vrijednost Unije. Drugo, dogovoreno je da se uključe samo ona socijalna prava oko kojih među državama članicama nema spora. Međutim, i ona su formulirana restriktivno i otvoreno. I treće, kako bi se izbjeglo da to Povelji ubuduće predstavlja prepreku i omogućio njezin razvoj u skladu s događajima na tim područjima, u članku 53. PTP-a navodi se da razina zaštite koju priznaju pravo Unije, međunarodno pravo, međunarodni sporazumi i ustavi država članica ne može biti ograničena tumačenjem Povelje. Time je pravima sadržanima u PTP-u dan dinamičko-evolutivni karakter.“ (Bojarski, Hofbauer i Mileszyk, 2014)

4.4.5. Prava građana

Svaki građanin Unije ima pravo glasovati i biti biran na izborima za Europski parlament u državi članici u kojoj ima boravište, pod istim uvjetima kao i državljani te države propisano je člankom 39. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

Na izborima za Europski parlament građani Europske unije biraju zastupnike za koje smatraju da štite njihove interese u Europskoj uniji. Zastupnici ne samo da odlučuju o Zakonima već ih imaju pravo kroz svoje klubove zastupnika i oblikovati. Zastupnici Parlamenta također i

nadziru ostale institucije i potrošnju novca Europske unije glasaju o novim trgovinskim sporazumima te pokreću istrage o konkretnim pitanjima. Glasanjem na europskim izborima građani Unije ostvaruju svoje demokratsko pravo te kroz sudjelovanje u odlukama o budućnosti Europe i daju Parlamentu legitimnost koja mu je potrebna za obavljanje njegovih nadležnosti. Izbori se održavaju svakih pet godina i najveći su transnacionalni izbori na svijetu. Nakon što se provedu izbori, Parlament glasa o izboru novog predsjednika Europske komisije, imenovanju svih povjerenika te o izboru novog izvršnog tijela EU-a.

Glava V. Povelje uglavnom se bavi pravima koja su zajamčena građanima država članica, tj. građanima EU-a, poput prava glasanja i kandidiranja na izborima za Europski parlament (članak 39.), prava glasanja i kandidiranja na lokalnim izborima (članak 40.) i prava na diplomatsku i konzularnu zaštitu (članak 46.).

„Ostala prava Povelje usmjerena su prema građanima EU-a, kao i „svim fizičkim i pravnim osobama s boravištem ili sjedištem u nekoj od država članica“, poput prava na pristup dokumentima (članak 42.), prava na prijavu Europskom ombudsmanu (članak 43.) i prava na podnošenje peticije Europskom parlamentu (članak 44.). Sloboda kretanja i prebivanja (članak 45.) u prvom redu se odnosi na građane EU-a, no može se proširiti i na državljane trećih zemalja koji zakonito prebivaju na teritoriju neke od država članica.“ (Bojarski, Hofbauer i Mileszyk, 2014)

Valja istaknuti i članak 45. koji propisuje slobodu kretanja i prebivanja, jer je sloboda kretanja jedno od temeljnih načela zajedničkog tržišta i predstavlja jednu od najvećih postignuća Europske unije. Veličina toga postignuća Europske unije ogleda se u tome što je realizirano samo nekoliko desetljeća nakon najvećeg sukoba u povijesti Europe.

5. EUROPSKI PARLAMENT U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I

SLOBODA

Europski parlament kao jedina izravno izabrana institucija Europske unije vrlo ozbiljno shvaća svoju ulogu zaštitnika ljudskih prava, sloboda i demokracije, kako u Europi, tako i šire. Zadaća zastupnika u Europskom parlamentu ponajprije je predstavljanje građana na razini EU-a i zaštita njihovih interesa u odnosu prema čelnicima EU-a i institucijama Unije.

Europski parlament već je godinama snažan zagovornik ljudskih prava i demokracije. Uvjereni da ljudska prava ne poznaju granice, uključujući i granice zemalja s represivnim režimima, europski zastupnici bez oklijevanja izražavaju svoju zabrinutost zbog napada na ljudska prava u svijetu. „Jedan od konkretnih iskaza te predanosti je i Nagrada Saharov za slobodu mišljenja koju Parlament dodjeljuje od 1988. Njome su ovjencani pojedinci, ali i organizacije građana.“¹⁵ Odbor za vanjske poslove i Odbor za razvoj Europskog parlamenta svake godine sastavljaju uži izbor kandidata, zastupnici Europskog parlamenta koji čine te odbore zatim u rujnu odabiru uži izbor, nakon toga konačni izbor daje se Konferenciji predsjednika Europskog parlamenta (predsjednici i čelnici političkih skupina) te nagrada se dodjeljuje na svečanosti u dvorani Parlamenta u Strasbourgu.

Slika 2. Europski parlament dodijelio je demokratskoj oporbi na prosvjedu u Bjelorusiji Nagradu Saharov za slobodu mišljenja za 2020.

Izvor: https://multimedia.europarl.europa.eu/de/package/democratic-opposition-in-belarus-sakharov-prize-2020_16602

¹⁵Europeana, digitalna zbirka Europske kulturne baštine, <https://www.europeana.eu/hr/exhibitions/sakharov-prize>, Pristupano 4. lipnja 2022.

„Europski parlament se oduvijek zalagao da institut građanstva Unije sadrži sveobuhvatna prava zagovarajući autonomiju građanstva na razini Unije kako bi građani imali neovisan status, na način da je nastojao uključiti temeljna i ljudska prava u primarno zakonodavstvo te pravo građana Unije za pokretanje postupka na Sudu ako institucije Unije ili države članice prekrše njihova prava takvo zalaganje postignuto je donošenjem rezolucije Europskog parlamenta od 21. studenoga 1991. godine.“¹⁶

„Nakon povlačenja Ujedinjene Kraljevine iz EU-a i u pogledu prava koja je steklo oko 3,2 milijuna građana iz 27 država članica s boravištem u Ujedinjenoj Kraljevini Parlament je u svojoj Rezoluciji od 15. siječnja 2020., ustrajao u jamčenju odgovarajuće zaštite prava građana s obzirom na, kako je u njoj navedeno, stečena iskustva i dana jamstva. U usvojenom tekstu vlade 27 država članica EU-a pozivaju se na „velikodušne“ aranžmane za otprilike 1,2 milijuna građana Ujedinjenog Kraljevstva koji žive u Europskoj uniji.“¹⁷

U Rezoluciji Europskog parlamenta od 20. siječnja 2021. o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politici Europske unije u tom području, Parlament ističe važnost napora Komisije i Europske službe za vanjsko djelovanje (ESVD) „da se usprotive te odlučno i jasno odgovore na kršenja ljudskih prava neovisno o tome gdje se javljaju, među ostalim u bliskim partnerskim zemljama te kontinuirano jačaju svijest i znanje dužnosnika EU-a i njegovih država članica u pogledu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti; podsjeća da su učinkovit angažman i značajan dijalog s civilnim društvom temelj uspješne politike u području ljudskih prava; poziva sve delegacije EU-a i njihove kontaktne točke za ljudska prava da redovito izvršavaju obvezu susreta s borcima za ljudska prava, uključujući borkinje za ljudska prava, i članovima civilnoga društva, posjećivanja pritvorenih aktivista, članova demokratske disidencije i boraca za ljudska prava, praćenja njihovih suđenja i zauzimanja za njihovu zaštitu na terenu.“¹⁸

¹⁶Službena Internet stranica Europskog parlamenta, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava>, pristupano 4. lipnja 2022.

¹⁷ Službena Internet stranica Europskog parlamenta, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava>, pristupano 4. lipnja 2022.

¹⁸ Rezolucija Europskog parlamenta od 20. siječnja 2021. o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politici Europske unije u tom području, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0014_HR.html, pristupano 1. kolovoza 2022.

Valja istaknuti i to kako Parlament podupire civilno društvo, novinare i borce za ljudska prava u niz aspekata, istaknuti ćemo preporuku Europskog parlamenta Vijeću i potpredsjedniku Komisije/Visokom Predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku o korupciji i ljudskim pravima a koja je usvojena u nadležnom odboru dana 25. siječnja 2022. godine, u kojoj se između ostalog nastoji „prepoznaju ključnu ulogu koju neovisne organizacije civilnog društva, borci za ljudska prava, borci protiv korupcije, zviždači i istraživački novinari imaju u borbi protiv korupcije putem promjena društvenih normi, borbe protiv nekažnjavanja, prikupljanja podataka i postizanja bolje provedbe i izvršavanja mjera za borbu protiv korupcije; rade na stvaranju sigurnog i poticajnog okruženja za one koji sprečavaju i suzbijaju korupciju, uključujući zviždače i novinare, kao i za svjedoke; pružaju potporu žrtvama korupcije – pojedincima i zajednicama – kako bi ih se moglo identificirati i informirati te kako bi oni mogli sudjelovati u sudskim postupcima i tražiti i dobiti naknadu štete; pojačaju napore kako bi države članice brzo prenijele i provele Direktivu EU-a o zviždačima; surađuju s trećim zemljama na zaštiti zviždača.“¹⁹

5.1. O Europskom parlamentu

Ugovorom iz Pariza²⁰ 1952. godine osnovana je Zajednička skupština Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC) koja je obnašala funkciju savjetodavnog tijela sastavljena od 78 imenovanih parlamentaraca izabranih od nacionalnih parlamenata država članica, a koja nije imala nikakve zakonodavne ovlasti. U ožujku 1962. godine parlamentarna skupština počinje se nazivati Europskim parlamentom no službeno ime biti će prihvaćeno tek 1987. godine. Prve značajnije ovlasti Europski parlament dobiva Ugovorom iz Luksemburga od 1. siječnja 1971. godine, kojim je uveden sustav vlastitih sredstava kojim se zamjenjuju nacionalni proračunski doprinosi, te tim Ugovorom Parlament ima određeni utjecaj kada je riječ o raspodjeli sredstava u proračunu Zajednice.

Tijekom vremena uloga Europskog parlamenta dobivala je na svom značaju: Ugovorom iz Bruxelles-a od 1. lipnja 1977. godine (veće proračunske ovlasti), Jedinstvenim europskim aktom²¹ od 1. srpnja 1987. godine (Parlament prvi put ima mogućnost stvarnog utjecaja na

¹⁹ Preporuka Europskog parlamenta Vijeću od 17. veljače 2022. o preporuci Europskog parlamenta Vijeću i potpredsjedniku Komisije / Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku o korupciji i ljudskim pravima (2021/2066(INI)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0042_HR.html., pristupano 1. kolovoza 2022.

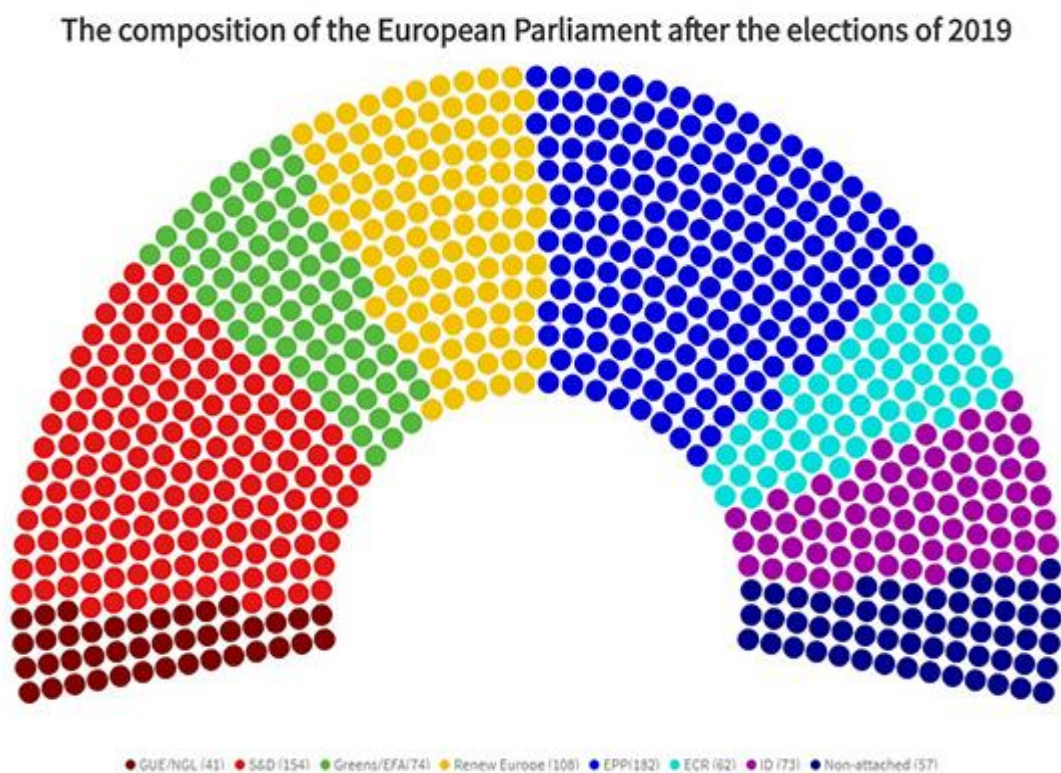
²⁰ Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik, potpisan 1951.g u Parizu, a stupio na snagu 1952.g.

²¹ potpisan u Luxembourg i Haagu, kojim je postignut sporazum zemalja članica EZ o stvaranju EU

zakonodavstvo, službeni naziv postaje Europski parlament), Ugovorom iz Maastrichta²² od 1. studenoga 1993. godine (Parlament stječe jednako pravo glasa kao i Vijeće u pojedinim područjima zakonodavstva te ovlast odobravanja Komisije u cijelosti) a Ugovorom iz Lisabona²³ 2007, godine Parlament stječe jednaka prava odlučivanja kao i vlade Europske unije u gotovo svim zakonodavnim područjima.

Danas Europski parlament djeluje kao institucija koja predstavlja demokratsku osnovu Europske unije, a kako bi osigurao demokratsku legitimnost Unije, Parlament je u potpunosti uključen u europske zakonodavne postupke te u ime građana provodi politički nadzor nad drugim institucijama Unije. Parlament također odobrava sve ugovore o pristupanju novih država članica kao i ugovore o pridruživanju. Parlament broji 705 zastupnika raspodijeljenih među državama članicama Unije, zastupnici se u Parlamentu povezuju prema transnacionalnim skupinama po svojem političkom opredjeljenju.

Slika 3. Sastav Europskog Parlamenta nakon izbora 2019. godine

Izvor: <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0525-the-9th-european-legislature-a-new-political-landscape>.

²² Ugovor o Europskoj uniji

²³ Ugovor o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice

5.2. Ovlaсти Europskog parlamenta

„Od potpisivanja Jedinog europskog akta za sve ugovore o pristupanju novih država članica kao i za ugovore o pridruživanju potreban je pristanak Parlamenta. Jedinim europskim aktom utvrđeno je da se taj postupak primjenjuje i na one međunarodne sporazume koji imaju znatan utjecaj na proračun Zajednice (čime je zamijenjen postupak mirenja uveden 1975.), a Ugovorom iz Maastrichta taj se postupak proširio i na ugovore kojima se uspostavlja poseban institucionalni okvir ili koji za sobom povlače izmjene nekog akta usvojenog u okviru postupka suodlučivanja. Od stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona Parlament ima pravo pokrenuti inicijativu za izmjenu temeljnih ugovora te odlučuje o tome treba li za pripremu buduće izmjene ugovora sazvati konvenciju (članak 48. stavci 2. i 3. Ugovora o Europskoj uniji (UEU)).“²⁴

U krug ovlasti Europskog parlamenta spadaju (Čepo, 2013):

- „Zakonodavne ovlasti, Parlament je, zajedno s predstavnicima vlada EU-a u Vijeću, zadužen za donošenje zakonodavstva EU-a. Obje institucije ravnopravni su suzakonodavci u okviru redovnog zakonodavnog postupka. U nekim se posebnim slučajevima primjenjuju drugi postupci.
- Proračunske ovlasti, Parlament i Vijeće moraju postići dogovor o godišnjem proračunu EU-a.
- Nadzorne ovlasti, zastupnici u EP-u nadziru rad institucija EU-a, prije svega Komisije, koja je izvršno tijelo Europske unije.“

„Europskim ugovorima Parlamentu su kao izravno izabranom tijelu dodijeljene široke ovlasti stoga možemo reći da Parlament djeluje kao suzakonodavac što znači da ima ovlasti usvojiti i izmijeniti zakonodavstvo, a u istoj mjeri s Vijećem odlučiti o godišnjem proračunu Europske unije. Parlament nadzire rad Komisije i drugih tijela Europske unije te surađuje s parlamentima država članice Europske unije od kojih može zahtijevati mišljenja. Ovlaсти Europskog parlamenta možemo podijeliti u tri glavne skupine a to su: proračunske ovlasti, zakonodavne ovlasti i nadzorne ovlasti. Europski parlament sudjeluje u zakonodavnom postupku na različite načine, ovisno o tipu i sadržaju odluke koja se donosi. Upravo se kroz zakonodavnu ulogu može najbolje pratiti jačanje Parlamenta u različitim razdobljima razvoja europske integracije: dok je

²⁴ Službena internet stranica Europskog parlamenta https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_1.3.2.pdf, pristupano 5. lipnja 2022.

u ranom razdoblju razvoja EU Vijeće ministara bilo obvezno pri donošenju zakonodavnih akata zatražiti samo mišljenje Parlamenta koje nije bilo obvezujuće, danas u brojnim područjima Parlament odlučuje ravnopravno s Vijećem.“ (Koprić, Musa i Lalić Novak, 2012)

5.2.1. Zakonodavne ovlasti

Ugovorom iz Nice o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata (2001/C 80/01) velikim su djelom proširene ovlasti Europskog parlamenta u pogledu postupka suodlučivanja a kojim Parlament dobiva jednake ovlasti kao i Vijeće Europske unije. Navedenim ugovorom Parlament je dobio iste ovlasti kao i države članice u pogledu upućivanja predmeta Sudu Europske unije, dakle moglo bi se reći da je Ugovorom iz Lisabona napravljen dodatni korak prema potpunoj jednakosti Parlamenta s Vijećem u pogledu zakonodavstva Europske unije.

Funkcioniranje zakonodavnog procesa u Parlamentu djeluje tako što zastupnik Parlamenta u okviru svog rada u jednom od parlamentarnih odbora sastavlja izvješće o prijedlogu „zakonodavnog akta“ kojeg predstavlja Europska komisija, zatim parlamentarni odbor glasuje o tom izvješću i ima mogućnost ga izmijeniti, nakon što se tekst revidira i usvoji na plenarnoj sjednici Parlament je usvojio svoje stajalište, takav se postupak može ponavljati više puta a ovisi o tome da li je dogovor s Vijećem postignut ili ne. Kod zakonodavnih ovlasti usvajanja akata potrebno je naglasiti razlikovanje između redovnog zakonodavnog postupka (suodlučivanje), u kojem Parlament ima jednaki položaj kao i Vijeće, od posebnog zakonodavnog postupka koji se primjenjuje samo u određenim slučajevima, a u kojem Parlament ima ulogu savjetodavnog tijela.

5.2.2. Proračunske ovlasti

Vijeće Europske unije je sve do 1970. godine imalo potpune proračunske ovlasti dok je u tom pogledu Europski parlament obnašao više funkciju savjetodavnog tijela no to se znatno mijenja Ugovorima od 22. travnja 1970. godine²⁵ i 22. srpnja 1975. godine²⁶ kada Parlament dobiva veće proračunske ovlasti u pogledu donošenja konačne odluke o „neobaveznim rashodima“ te

²⁵ Ugovor iz Luxembourga o izmjenama određenih proračunskih odredaba - prvi ugovor o proračunu

²⁶ Ugovor iz Bruxellesa - ponovno su izmijenjene određene financijske odredbe – drugi ugovor o proračunu

možnosti odbijanja proračuna u cjelini. Nakon što je Ugovor iz Lisabona punog naziva Ugovor iz Lisabona o izmjeni Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice (SL C 306, 17 .12. 2007.), stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine, uloga Europskog Parlamenta u procesu proračunskog postupka bitno se povećala. Navedenim ugovorom Parlament je postao ravnopravan s Vijećem Europske unije u odlučivanju o cjelokupnom proračunu Europske unije. Najveća promjena odnosila se na ukidanje razlike između neobveznih i obveznih rashoda, kojom se omogućilo jednako postupanje prema svim rashodima u okviru istog proračunskog postupka.

Proračunski postupak sastoji se od četiri faze. U prvoj fazi Parlament skupa s Vijećem donosi smjernice o proračunskim prioritetima, a Europska komisija sastavlja nacrt proračuna te ga dostavlja Parlamentu i Vijeću u propisanom roku. U drugoj fazi Vijeće usvaja stajalište o nacrtu proračuna te ga dostavlja Parlamentu, a u trećoj fazi Parlament daje odgovor te u tom razdoblju može ili odbiti ili odobriti stajalište Vijeća u postupku donošenja odluke. U posljednjoj fazi formira se Odbor za mirenje kojeg čine predstavnici Vijeća i Parlamenta koji se u roku od 21 dan nakon sazivanja moraju složiti oko zajedničkog teksta Odluke o proračunu.

5.2.3. Nadzorne ovlasti

Europski parlament ima brojne nadzorne ovlasti koje su definirane Ugovorom iz Maastrichta. Parlament ima ovlasti uspostaviti Istražne odbore za istraživanje navodnih povreda ili nepravilnosti u provedbi prava Europske unije, raspravljati o godišnjem općem izvješću koje mu podnosi Europska komisija, a zajedno s Vijećem nadgleda delegirane te provedbene akte Europske komisije. Svaki zastupnik Parlamenta može predsjedniku Europskog vijeća, komisiji ili potpredsjedniku Komisije uputiti pitanje za pisani odgovor.

U nadzoru nad vanjskim i sigurnosnim politikama Parlament ima pravo da ga se redovito izvještava o navedenim područjima, a svoja pitanja ili preporuke može iznijeti Vijeću. Valja također spomenuti da Parlament ima pravo pokrenuti postupak pred Sudom Europske unije ako neka druga institucija prekrši Ugovor. Stoga Parlament može intervenirati odnosno može poduprijeti jednu procesnu stranku u nekom predmetu koji se vodi pred Sudom. Ugovorom iz Amsterdama Parlament je dobio ovlasti da pokrene postupak za proglašenje ništavnosti akta neke druge institucije, ali isključivo u svrhu zaštite vlastitih prerogativa.

6. SUDJELOVANJE GRAĐANA EU U OSTVARIVANJU PRAVA I SLOBODA

Europska unija je utemeljena na načelima demokracije, slobode, poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda te vladavine prava, nastojeći potaknuti građanstvo na sudjelovanje u procesima donošenja odluka kako na lokalnim razinama tako i na državnim i međunarodnim razinama.

Neposrednim izborima za Europski parlament građani Europske unije ostvaruju jedno od svojih temeljnih prava Unije, a to je demokratsko pravo sudjelovanja u procesu donošenja političkih odluka u Europi. Međutim valja spomenuti kako glasovanje nije jedini oblik građanskog sudjelovanja jer postoje i mnogi drugi načini sudjelovanja građana Unije u postupku vođenja politika i s njime povezanim procesima kao što su javne rasprave, javni skupovi, kampanje, građanske udruge, savjetodavni odbori građana, peticije, pisane obavijesti, on-line forumi, samo su neki od primjera mogućih instrumenata.

„Puno razumijevanje suvremenih pristupa određivanju, zaštiti, uživanju i jačanju ljudskih prava i sloboda u okvirima demokracije, priznanja pluralizma i globalizacije nezamislivo je bez poznavanja uloge koju civilno društvo, osobito nevladine organizacije i sami građani, ima u tim procesima. Djelovanje civilnog društva posljednjih je desetljeća bilo presudno za unaprjeđenje zaštite ljudskih prava na međunarodnoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini, kako na proširenje opsega ljudskih prava, tako i na unaprjeđenje mjera i mehanizama zaštite. Umjesto tradicionalnog naglašavanja uloge diplomacije i pravne struke, danas se zaštita i promicanje ljudskih prava sve više povezuje s radom aktivista i branitelja ljudskih prava, kao i s djelovanjem samih građana.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

Europski parlament, Vijeće i Komisija u prosincu 2020. godine su potpisali ugovor o zajedničkom obveznom registru transparentnosti za navedene tri institucije, te će se na taj način povećati transparentnost i javni nadzor na koji institucije EU-a komuniciraju s predstavnicima interesnih skupina. „Uspjeh i otpornost Europske unije ovise o potpori i angažmanu njegovih građana. Jedan je od političkih prioriteta predsjednice von der Leyen omogućiti Europljanima veću ulogu u izgradnji budućnosti naše Unije. EU se 2020. godine pripremao za pokretanje

konferencije o budućnosti Europe kako bi građane uključio u oblikovanje politika EU-a. Komisija je u siječnju predstavila svoje prijedloge, a pripreme su se nastavile tijekom godine.“²⁷

6.1. O aktivnom građanstvu

„Promišljanje aktivnoga građanstva u Europskoj Uniji još uvijek nema istoznačno određenje. Nerijetko se aktivnost građana pojednostavljeno tumači samo postotkom izlaska na izbore, odnosno prakticiranjem njihova aktivnog biračkog prava. Pritom se aktivno biračko pravo ponekad želi doslovno poistovjetiti s aktivnim građanstvom, koje predstavlja puno važniji pojam sa stajališta demokratske nadgradnje građanskoga društva. Sudjelujuća ili participativna demokracija odgovor je političara na nedvojbenu potrebu uvažavanja konkretnog mišljenja građana. Europska demokracija sve se češće suočava s izražavanjem građanskog nezadovoljstva kvalitetom političkih odluka. Ponekad se može čuti kako je razlog tomu i jačanje deficita legitimnosti političkih odluka, posebno u kriznim ciklusima društva. Međutim upitna je teza koja dovodi u pitanje legitimnost političkog odlučivanja u demokratskom društvu. Političke odluke mogu biti kvalitetne ili manje kvalitetne, s njima se možemo slagati ili ne slagati. Postavljanje pitanja legitimnosti politike u jednom društvu zapravo preispituje legitimnost političkog sustava.“ (Nakić i Dukić, 2014)

„Jedno od temeljnih pitanja koja se postavljaju u području ljudskih prava tiče se načina na koji se najučinkovitije ostvaruju prava. Ovisi li to prvenstveno o sveobuhvatnosti i jasnoći standarda, znanjima kojima raspolažu elitni diplomatski, pravnički ili znanstveni krugovi ili razini osviještenosti svake osobe. U svezi s tim postoje različita tumačenja i pristupi koji se, s jedne strane, oslanjaju na tradiciju, a s druge, na nove potrebe koje su posljednjih godina znatno promijenile ranije dominantne modele pristupa ljudskim pravima.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

Kako bi se poboljšali uvjeti sudjelovanja u političkom procesu Europske unije nužno je djelovati zajednički pri čemu se misli na građane i političare koji zastupaju građane pred institucijama Europske unije. Prema subjektivnom dojmu većina građana smatra kako vodeće stranke i političari ne mare odnosno ne poduzimaju jasne korake u ostvarivanju ciljeva koje su

²⁷Opće izvješće o aktivnostima Europske unije, <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/92b9b0d3-9e14-11ec-83e1-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>, pristupano 30. srpnja 2022.

ranije postavili. Moglo bi se reći da su građani nezadovoljni i prilikom pronalaska posla, iz razloga što imaju stav kako se zapošljavanje odvija na političkoj liniji.

„Europska unija i države članice trebaju posebnu pozornost posvetiti društvenim skupinama koje se osjećaju najviše isključenima iz demokratskih procesa, kao što su osobe koje teško preživljavaju sa svojim trenutnim dohotkom. Dijalozi s građanima i povezana savjetovanja utvrđeni su alati u EU-u kojima se nastoji doprijeti do različitih skupina u društvu kako bi ih se informiralo o važnim pitanjima politika. Međutim, te je alate potrebno ozbiljno preispitati kako bi se doprlo do osoba u gospodarski nepovoljnom položaju i kako bi se te osobe pokušalo sustavno uključiti. Aktivno civilno društvo, uz neovisne, pluralističke i odgovorne medije koji se temelje na slobodi izražavanja, treba poduprijeti na razini EU-a i država članica kako bi se potvrdila njihova uloga u poboljšanju demokratskog angažmana kao načina kojim se osigurava poštovanje temeljnih prav.“²⁸

6.2. Europska građanska inicijativa

Europska građanska inicijativa je instrument participativne demokracije u svjetskoj povijesti. Smatra se jednom od glavnih inovacija Lisabonskog sporazuma, kojom se građanima Unije omogućuje da upute prijedlog Europskoj komisiji o donošenju pravnoga akta pod uvjetom da skupe najmanje milijun potpisa građana iz najmanje jedne četvrtine država članica, pri čemu se inicijativa može odnositi samo na područja u okviru ovlasti Europske komisije.

„Osiguranje participacije građana u odlučivanju na svim razinama uzima se kao normativni ideal europske političke kulture i kao nezaobilazan uvjet dobre vladavine. U skladu s tim sve više se zagovara jačanje kapaciteta za dijalog između civilnog i državnog sektora u izradi smjernica društvenog razvoja i provjeri njihove učinkovitosti. Tomu se svojim ustrojem prilagođava i Vijeće Europe koje posljednjih godina sve više postaje forum za uspostavljanje dijaloga između predstavnika civilnog društva i vlada zemalja članica na unaprjeđenju općih standarda ljudskih prava, praćenju primjene tih standarda i pružanju pomoći zemljama u ispunjavanju njihovih međunarodnih i regionalnih obveza.“ (Spajić-Vrkaš, Starčević, Maleš i Matijević, 2004)

²⁸ Što građani EU-a znače temeljna prava? Istraživanje o temeljnim pravima Agencije Europske unije za temeljna prava, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights-summary_hr.pdf, pristupano 5. lipnja 2022.

Prema Uredbi 211/2011 Europskog parlamenta i Vijeća europska građanska inicijativa može se podnositi od 1. travnja 2012. godine. Inicijative podnose za tu svrhu imenovani odbori od najmanje sedam građana iz najmanje sedam država članica. Europska komisija ima rok od tri mjeseca da razmotri prijedlog građana te ga usvoji ili odbaci. Također, u Prilogu br. 1 Uredbe 211/2011 propisan je minimalan broj potpisnika po državi članici, primjerice za Belgiju 16500, za Njemačku 74250, a za Sloveniju 5250.

„Prije nego što počnu prikupljati izjave građana o potpori, organizatori moraju zatražiti registraciju predložene inicijative. Komisija će registrirati predloženu inicijativu u roku od dva mjeseca od primitka zahtjeva ukoliko sljedeći uvjeti budu ispunjeni: a) sastavljen građanski odbor i određene osobe za kontakt; b) razvidnost da predložena građanska inicijativa ne izlazi iz okvira ovlasti Komisije da podnese prijedlog pravnog akta Unije za provedbu Ugovora; c) predložena građanska inicijativa koja nije očito uvredljiva, isprazna i uznemirujuća; i d) razvidnost da predložena građanska inicijativa nije u suprotnosti s vrijednostima Unije, kako su one utvrđene u članku 2. Ugovora o Europskoj Uniji.“²⁹

„Parlament i Vijeće u srpnju su poduzeli korake zbog posljedica pandemije bolesti COVID-19 na funkcioniranje europske građanske inicijative. Ograničenja kretanja koja su države članice uvele zbog zdravstvenih razloga otežala su organizatorima da održavaju događanja u okviru kampanja za inicijative i prikupljaju potpise u papirnatom obliku. Nova pravila omogućuju produljenje razdoblja prikupljanja potpisa za građanske inicijative pogođene pandemijom.“³⁰

6.3. Agencija Europske unije za temeljna prava EU

Agencija Europske unije za temeljna prava uspostavljena je na prijedlog Uredbe o uspostavljanju Agencije Europske unije za temeljna prava kojeg je Europska komisija usvojila 30. lipnja 2005. godine. Dopredsjednik Europske komisije Franco Frattini, povjerenik za pravosuđe, slobodu i sigurnost, tom je prigodom izjavio: "Temeljna prava čovjeka osnova su svih vrijednosti Europske unije. Ona su nužna za izgradnju stabilnih društava, koja su utemeljena na postojanju učinkovitih političkih institucija i djelotvornog pravnog sustava. Europa bi trebala biti jamac tih vrijednosti i predstavljati primjer drugima u zaštiti prava

²⁹Službena stranica Europske komisije, <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/answer>, pristupano 10. lipnja 2022.

³⁰Opće izvješće o aktivnostima Europske unije, <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/f59f7b32-8084-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>, pristupano 1. srpnja 2022.

čovjeka. Ipak, kad zagovaramo zaštitu i promicanje temeljnih prava čovjeka, ne bismo smjeli ostate na pukim frazama. Građani Unije zahtijevaju konkretne akcije. Zbog toga moramo ustanoviti primjerene institucije i osigurati sredstva za zaštitu i promicanje temeljnih prava čovjeka. Upravo to činimo osnivanjem Agencije za temeljna prava.³¹

„EU i njezine države članice trebali bi poduzeti ciljane mjere kako bi osigurali da se osobe koje teško „spajaju kraj s krajem” i koje češće smatraju da ne uživaju svi jednaka temeljna ljudska prava djelotvorno informira o njihovim pravima i načinu na koji ih mogu ostvariti. Trebali bi provesti i mjere kojima će se pridonijeti boljem informiranju osoba s nižim stupnjem obrazovanja o njihovim pravima. Države članice EU-a koje provode takve mjere na nacionalnoj razini trebale bi razmotriti uporabu dostupnih mehanizama financiranja EU-a i uključivanje relevantnih nacionalnih dionika, posebno nacionalnih institucija za ljudska prava, tijela za promicanje jednakosti i institucija pučkih pravobranitelja.“³²

³¹Službena stranica Europske unije,
<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/822&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, pristupano 1. lipnja 2022.

³²Što građani EU-a znače temeljna prava? Istraživanje o temeljnim pravima Agencije Europske unije za temeljna prava, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights-summary_hr.pdf, pristupano 1. srpnja 2022.

7. ZAKLJUČAK

Jednom davno libanonski pjesnik Khalil Gibran izrekao je „govore oni meni ako vidiš roba gdje spava, ne budi ga jer možda sanja o slobodi, a ja velim njima ako vidite roba gdje spava probudite ga i objasnite mu slobodu“. Navedena izreka aktualna je i danas, robovi koji spavaju su ljudi koji nisu spoznali sve mogućnosti i prava koja im samim rođenjem pripadaju a koja su propisana različitim aktima počevši od lokalnih, državnih pa sve do međunarodnih i svjetskih priznatih propisa. Osnovno načelo suvremenog prava o ljudskim pravima je da su svi ljudi jednaki. Svi propisi koji se bave zaštitom ljudskih prava proizlaze iz težnje svih ljudskih bića da imaju jednake mogućnosti, usprkos razlikama koje između njih postoje. Ta ideja temelji se na činjenici da je svima nama, usprkos mnogim različitostima, jedna stvar zajednička – svi smo mi ljudska bića.

Europska unija je zamišljena i širena u dobrim vremenima kako bi zajedno te lakše prebrodila teška vremena. Stoga su odredbe koje govore o očuvanju slobode kretanja europskih građana i zaštite njihovih prava od krucijalne važnosti za svo njeno građanstvo. Tim odredbama građani trebaju biti zaštićeni od diskriminacije na temelju državljanstva po pitanju zaposlenja, boravljenja i ostalih uvjeta te imati jednak tretman u usporedbi s državljanima države članice u kojoj borave. Upravo zato Europska unija djelovanjem svojih glavnih sedam institucija nastoji spriječiti uskraćivanje ili ograničavanje svih temeljnih prava i sloboda građana koji žive u Europskoj uniji, Uniji bez granica.

Zaštita ljudskih prava i sloboda na nacionalnoj razini država članica Europske nije utemeljene su u ustavima tih zemalja, dok su na razini Unije ljudska prava i slobode zajamčene Poveljom o temeljnim pravima Europske unije. Politikom Europskog parlamenta nastoji se aktivno promicati i štiti temeljna ljudska prava i slobode kako unutar granica tako i izvan granica Europske unije. Europski parlament prvenstveno štiti socijalna, ekonomska te građanska i kulturna prava posvećujući pažnju zaštiti ljudskog dostojanstva, sloboda, demokracije, jednakosti te poštivanja svih ljudskih prava, a sve to provodeći kroz neprestanu borbu nezavisnih zastupnika i klubova zastupnika kroz zasjedanje Parlamenta.

Danas je potrebno više nego li ikada prije zalagati se za zaštitu temeljnih prava i sloboda jer to od iznimne važnosti u kulturno pluralnom društvu u kojem egzistira skup različitih interesa i načina života. U društvima u kojima su razlike uočljive po pitanju rase, boje kože, vjeroispovijesti, etičkog ili nacionalnog podrijetla i slično, od iznimne je važnosti zagovarati

temeljna prava svakog građanina, važno je poticati i podučavati nove naraštaje o bogatstvu raznolikosti i mogućnosti da se takvoj raznolikosti može bogato živjeti i „ubirati plodove različitih kultura, običaja, tradicija“. Iz navedenog razloga Europska unija kroz svoje institucije, a naročito kroz Europski parlament kao najvećeg zagovaratelja zaštite ljudskih prava i sloboda, nastoji takvo bogatstvo očuvati i zaštititi. Upravo je iz takvog zalaganja nastao moto Europske unije koji kaže „Ujedinjeni u različitosti“.

8. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta:

Matični broj studenta:

Naslov rada:

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

9. POPIS LITERATURA

9.1. KNJIGE I ČLANCI:

1. Barić-Punda, V., Grčić, B. i Pečarić M., (2006.), Hrvatska i EU – izazovi integracije, Split: Ekonomski fakultet.
2. Bojarski, L., Hofbauer, J. A., i Mileszyk, N., (2014.), Povelja o temeljnim pravima kao živi instrument, Rim-Varšava-Beč: CFREU.
3. Brunkhorst, H., (2004.), Solidarnost: od građanskog prijateljstva do globalne pravne zajednice, Zagreb: Multimedijalni institut.
4. Čepo, D., (2013.), Političke institucije Europske unije, Zagreb: Plejada.
5. Đuliman, E. i Karslen, G.M. (2003.). Uvod u ljudska prava. Sarajevo: Helsinški komitet za ljudska prava Bosne i Hercegovine.
6. Fontaine P., (2010.), Europa u 12 lekcija, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.
7. Gibran, K., Odabrana kratka djela.
8. Ivan Pavao II. (1987), Sollicitudo Rei Socialis, Vatikan
9. Koprić, Musa i Lalić Novak, (2012.), Europski upravni prostor, Zagreb: Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu.
10. Mill, J. S., (2020), O slobodi, Zagreb: Jesenski i Turk.
11. Morin, E., (2006.) Europska kultura i europsko barbarstvo, Zagreb: AGM.
12. Nakić, M., i Dukić, P., (2014.), Uloga građana u suvremenom društvu i Europska građanska inicijativa (EGI), Zagreb.
13. Pažur, M., Bijelić, N., Broz, T., Pijaca Plavšić, E., Bajai, N., Vučica, J., Travar, M., Senta, C., Preveden, A., (2017), Put prema ljudskim pravima, Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.
14. Popović (2009.), Politika ljudskih prava Europske Unije: razvoj i izazovi budućnosti: Zagreb: Politička misao.
15. Spajić-Vrkaš, V., Stričević I., Maleš D., i Matijević M., (2004.), Poučavati prava i slobode, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
16. Trujillo, I., (2006.) Discriminazione, Milano: Enciclopedia Filosofica.

9.2. INTERNETSKI IZVORI

1. Akcijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020-2024 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020JC0005&from=EL>, pristupano 1. lipnja 2022.
2. C-377/98, Nizozemska protiv Europskog parlamenta i Vijeća, presuda od 9. listopada 2001., stavak 70.
3. EU & JA, <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/en/index.html>, pristupano 10. srpnja 2022.
4. Europeana, digitalna zbirka Europske kulturne baštine, <https://www.europeana.eu/hr/exhibitions/sakharov-prize>, Pristupano 4. lipnja 2022.
5. Europeana, digitalna zbirka Europske kulturne baštine, <https://www.europeana.eu/hr/exhibitions/the-charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union-turns-20>, pristupano 1. lipnja 2022.
6. Godišnje izvješće EU-a o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu za 2019 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8580-2020-INIT/hr/pdf>, pristupano 1. lipnja 2022.
7. Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, Narodne novine 12/19, pristupano 6. lipnja 2022.
8. Opće izvješće o aktivnostima Europske unije, <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/92b9b0d3-9e14-11ec-83e1-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>, pristupano 30. srpnja 2022.
9. Opće izvješće o aktivnostima Europske unije, <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/f59f7b32-8084-11eb-9ac9-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF/source-search>, pristupano 1. srpnja 2022.
10. Preporuka Europskog parlamenta Vijeću od 17. veljače 2022. o preporuci Europskog parlamenta Vijeću i potpredsjedniku Komisije / Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku o korupciji i ljudskim pravima (2021/2066(INI)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0042_HR.html., pristupano 1. kolovoza 2022.
11. Rezolucija Europskog parlamenta od 20. siječnja 2021. o ljudskim pravima i demokraciji u svijetu i politici Europske unije u tom području, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0014_HR.html, pristupano 1. kolovoza 2022.

12. Službena internet stranica Europske komisije, <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/answer>, pristupano 10. lipnja 2022.
13. Službena internet stranica Europskog parlamenta, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava>, pristupano 4. lipnja 2022.
14. Službena internet stranica Europskog parlamenta, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/145/gra%C4%91ani-unije-i-njihova-prava>, pristupano 4. lipnja 2022.
15. Službena internet stranica Europskog parlamenta, https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_1.3.2.pdf, pristupano 5. lipnja 2022.
16. Službena internet stranica Europske unije, <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/822&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, pristupano 1. lipnja 2022.
17. Strategija za jačanje primjene Povelje o temeljnim pravima u EU-u <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0711&from=EN>, pristupano 30. svibnja 2022.
18. Što građani EU-a znače temeljna prava? Istraživanje o temeljnim pravima Agencije Europske unije za temeljna prava, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights-summary_hr.pdf, pristupano 1. srpnja 2022.
19. Što građani EU-a znače temeljna prava? Istraživanje o temeljnim pravima Agencije Europske unije za temeljna prava, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights-summary_hr.pdf, pristupano 5. lipnja 2022.
20. Zaključni dokument predsjedništva Europskog parlamenta https://www.europarl.europa.eu/summits/koll1_en.htm, pristupano 1. lipnja 2022.

10. POPIS SLIKA

1. Slika 1. Predstavnicu Sjedinjenih Američkih Država u Ujedinjenim Narodima Eleanor Roosevelt koja u rukama drži Opću deklaraciju UN o pravima čovjeka iz 1949. godine
2. Slika 2. Europski parlament dodijelio je demokratskoj oporbi na prosvjedu u Bjelorusiji Nagradu Saharov za slobodu mišljenja za 2020.
3. Slika 3. Sastav Europskog Parlamenta nakon izbora 2019. godine

11. ŽIVOTOPIS

European Curriculum vitae Format	
Osobni podaci	
Prezime i ime	HAJDUK, SLAVKO
Adresa stanovanja	Rusinska 26, Mikluševci
Mobilni telefon	091 91969 88
E-mail	hajdukslavko@gmail.com
Datum i mjesto rođenja	11.05.1995 Vinkovci
Državljanstvo	Hrvat
Spol	M
Željeno zaposlenje / područje zapošljavanja	Upravni pravnik
Radno iskustvo	
Datumi (od - do)	2016 - 2016
Zanimanje	Član biračkog odbora
Glavne aktivnosti i odgovornosti	Osiguravanje pravilnosti, sigurnosti te tajnosti pri glasovanju
Datumi (od - do)	2017 - 2017
Zanimanje	Član biračkog odbora
Datumi (od - do)	2017 - 2018
Zanimanje	Upravni pravnik
Glavne aktivnosti i odgovornosti	Izrada ugovora o radu, odluka i drugih akata vezanih uz radne odnose, pripremanje materijala za sjednice Upravnog vijeća, izrada raznih odluka te drugih pojedinačnih akata Upravnog vijeća, izrada i usklađivanje statuta, pravilnika, poslovnika, postupnika te drugih općih akata, izrada raznih kupoprodajnih ugovora, ugovora o djelu, ugovora o zakupu te ugovora o poslovnoj suradnji
Naziv i adresa poslodavca	Klinika za infektivne bolesti "Dr. Fran Mihaljević" Mirogojska cesta 8, 10000 Zagreb
Djelatnost	Služba pravnih, kadrovskih i općih poslova
Datumi (od - do)	2019 -
Zanimanje	Prvostupnik javne uprave

Glavne aktivnosti i odgovornosti	Vođenje upravnog postupka trgovačkih društava, Ustanova, privatnih praksi za zdravstvenu djelatnost Pisanje dopisa i kontaktiranje s ostalim državnim tijelima, lokalnim samoupravama, komora i institucija u području zdravstva. ostali tehnički i administrativni poslovi u službi																												
Naziv i adresa poslodavca	Ministarstvo zdravstva Ksaver 200a, 10000 Zagreb																												
Djelatnost	Služba za upravne postupke u sustavu primarne zdravstvene zaštite																												
Obrazovanje																													
Datumi (od - do)	2020 -																												
Stečeno zvanje																													
Uža specijalizacija / usmjerenje																													
Obrazovna ustanova	VELEUČILIŠTE BALTAZAR ZAPREŠIĆ																												
Datumi (od - do)	2017 - 2019																												
Stečeno zvanje																													
Uža specijalizacija / usmjerenje																													
Obrazovna ustanova	SVEUČILIŠTE U ZAGREBU																												
Datumi (od - do)	2014 - 2017																												
Stečeno zvanje	STRUČNI PRVOSTUPNIK JAVNE UPRAVE																												
Uža specijalizacija / usmjerenje	UPRAVNI PRAVNIK																												
Obrazovna ustanova	VELEUČILIŠTE "LAVOSLAV RUŽIČKA" U VUKOVARU																												
Osobne vještine i kompetencije																													
Strani jezici	<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Strani jezik</th> <th colspan="2">Razumijevanje</th> <th colspan="2">Govorna komunikacija</th> <th rowspan="2">Pisanje</th> </tr> <tr> <th>Slušanje</th> <th>Čitanje</th> <th>Govorna komunikacija</th> <th>Govorna interakcija</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Engleski</td> <td>C1</td> <td>C1</td> <td>B2</td> <td>B2</td> <td>B2</td> </tr> <tr> <td>Slovački</td> <td>B2</td> <td>B2</td> <td>B1</td> <td>B2</td> <td>A2</td> </tr> <tr> <td>Njemački</td> <td>A2</td> <td>A1</td> <td>A1</td> <td>A2</td> <td>A1</td> </tr> </tbody> </table>	Strani jezik	Razumijevanje		Govorna komunikacija		Pisanje	Slušanje	Čitanje	Govorna komunikacija	Govorna interakcija	Engleski	C1	C1	B2	B2	B2	Slovački	B2	B2	B1	B2	A2	Njemački	A2	A1	A1	A2	A1
Strani jezik	Razumijevanje		Govorna komunikacija		Pisanje																								
	Slušanje	Čitanje	Govorna komunikacija	Govorna interakcija																									
Engleski	C1	C1	B2	B2	B2																								
Slovački	B2	B2	B1	B2	A2																								
Njemački	A2	A1	A1	A2	A1																								
Socijalne vještine i kompetencije	<ul style="list-style-type: none"> - Servilna orijentacija i podrška drugima - Usuglašenost s ciljevima grupe, kolaboracija - Razumijevanje pojedinaca i grupa - Uvažavanje tolerancija, demokracija i različitosti 																												
Organizacijske vještine i kompetencije	<ul style="list-style-type: none"> - Iznimno operativan - Sposobnost rukovođenja 																												

Tehničke vještine i kompetencije	- Smisao za organizaciju - Sposobnost planiranja i realizacije - Veoma vješto rukovanje računalima - Sposobnost dijagnosticiranje kvara i popravak računala
Kompjutorske vještine i kompetencije	Odlično poznavanje rada na: - Linux os - Windows os - Microsoft office - Adobe illustrator i adobe photoshop
Umjetničke vještine i kompetencije	- Internet Stolni tenis, Nogomet, odbojka
Vozačka dozvola	B kategorija